

Bibliotheca Patria w XXI wieku

Zdzisław Nowakowski/Biblioteka Kórnicka PAN

Graduał z XVII wieku – największa książka w zbiorach Biblioteki Kórnickiej

MAGDALENA BINIAŚ-SZKOPEK

Biblioteka Kórnicka
Polska Akademia Nauk

Od połowy XIX wieku Zamek Kórnicki pod Poznaniem jest siedzibą jednej z najcenniejszych i najstarszych kolekcji bibliotecznych w Polsce

Początki siedziby Biblioteki Kórnickiej łączą się ze znanym rodem Górków, który zamieszkiwał tam już w pierwszym ćwierćwieczu XV stulecia. Zamek, przebudowany w stylu barokowym przez Teofilę z Działyńskich *primo voto* Szoldrską, *secundo voto* Potulicką, po latach został gruntownie odrestaurowany przez Tytusa hr. Działyńskiego. Dziś ten piękny neogotycki budynek w stanie prawie niezmienionym od połowy XIX wieku zachęca turystów do zwiedzania. Obok sal muzealnych mieszczą się tu również poszczególne działy Biblioteki, czytelnia oraz magazyny z najcenniejszymi zbiorami. Zamek, będący zabytkiem klasy zero, w 2011 roku został wpisany na listę polskich pomników historii. Biblioteka Kórnicka PAN ze wsparciem wielu instytucji prowadzi rozległe prace renowa-

cyjne Zamku. W ostatnim czasie remontowano główny most oraz dach, dobiegają końca prace nad elewacją, planowane są konserwacja i osuszanie przyziemi.

Kolekcjonerzy i donatorzy

Historia zbioru biblioteczno-muzealnego sięga pierwszej połowy XIX wieku. To właśnie w tym czasie Adam Tytus hr. Działyński, twórca Biblioteki Kórnickiej, porządkując w Konarzewie rodzinne pamiątki, książki i dokumenty, odnalazł swoje powołanie w zbieraniu i ochronie wszelkich pisanych dowodów na istnienie wolnej, niepodległej Polski, swoistej *Bibliotheca Patria*. Po synu Tytusa Janie Bibliotekę przejął Władysław Zamoyski, który krótko po I wojnie światowej podjął decyzję o przekazaniu swego majątku narodowi. 30 grudnia 1923 roku utworzono Fundację Zakłady Kórnickie, której dochody – płynące przede wszystkim z majątków ofiarowanych przez Władysława – miały być wykorzystywane na wszelkiego rodzaju cele kulturalne i oświatowe, a szczególnie na utrzymanie Biblioteki i Zamku w Kórniku. Władysław Zamoyski zmarł 3 października 1924 roku, dwa dni po przyjęciu przez Radę Ministrów projektu ustawy o założonej

przez niego Fundacji. Zakłady Kórnickie przetrwały do końca II wojny światowej. Kiedy zostały zlikwidowane, Bibliotekę i Zamek oddano w zarząd Polskiej Akademii Nauk.

Zbiory kórnickie

Dziś Biblioteka Kórnicka jako naukowa jednostka pomocnicza PAN jest jedną z największych i najcenniejszych tego typu placówek w Polsce. Jej zbiory liczą prawie 350 tysięcy woluminów, w tym 15 tysięcy rękopisów i 30 tysięcy starych druków. Do najcenniejszych należą rękopisy Adama Mickiewicza (III cz. „Dziadów”), Juliusza Słowackiego („Smutno mi, Boże”) i Cypriana Kamila Norwida („O miłości ksiąg dwoje”). Biblioteka posiada również teksty pisane ręką Napoleona Bonaparte, w tym jedyną znaną powieść autorstwa cesarza. Wśród bardzo bogatego zbioru starych druków znajduje się wiele unikatowych wydań, takich jak dzieła Jana Kochanowskiego czy Mikołaja Reja. Ponadto Biblioteka dysponuje ponad 19-tysięczną kolekcją grafik z XIX i XX wieku.

Dzieła z kolekcji kórnickiej są często prezentowane na wystawach w Polsce i za granicą. Na wystawę zatytułowaną *Stanisław August, ostatni król Polski. Odrodzenie w upadku*, zorganizowaną na Zamku Królewskim w Warszawie (listopad 2011 – luty 2012), Biblioteka Kórnicka wypożyczyła dwa rysunki ze swoich zbiorów: Jeana-Pierre’a Norblina de la Gourdaina, „Wieszanie zdrajców na Rynku Starego Miasta w Warszawie w dniu 9 maja 1794 roku”, kopię rysunku tegoż autora nieokreślonego rysownika z połowy XIX wieku oraz medal Virtuti Militari ze zbioru numizmatów Biblioteki.

Pracownicy Biblioteki prowadzą działalność naukową, edukacyjną i informacyjną, zajmują się gromadzeniem nowych zbiorów i ich opracowywaniem. Nad najcenniejszymi obiektami czuwa Dział Zbiorów Specjalnych podzielony na Pracownię Rękopisów i Starych Druków oraz Pracownia Konserwatorsko-Introligatorska. Opiekę nad czytelnikami sprawuje Dział Udostępniania Zbiorów. Bibliotekarze realizują zamawiane kwerendy, nadzorują Wypożyczalnię Międzybiblioteczną, a także są przewodnikami grup zwiedzających sale zamkowe. Przygotowują również wystawy zbiorów, upowszechniając wiedzę o Bibliotece i jej twórcach.

Duże zapotrzebowanie na tego typu działalność sprawiło, że we współpracy z Fundacją Zakłady Kórnickie pracownicy Biblioteki przygotowali projekt „Najcenniejsze klejnoty kultury – spotkania kórnickie”, który uzyskał dofinansowanie z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. W ramach projektu zaplanowany został cykl imprez edukacyjnych, które rozpoczęły się w styczniu 2011 roku w Bibliotece Kórnickiej PAN. Spotkania odbywają się w każdą sobotę i niedzielę, a projekt będzie kontynuowany przez kolejne trzy lata. Od stycznia do kwietnia pracownicy Biblioteki prezentowali dzieje

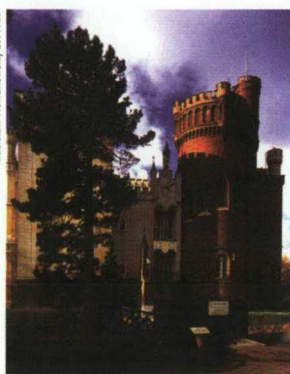
rękopisu. Od czerwca do września przedstawiamy nasze najcenniejsze stare druki, natomiast w ostatnich miesiącach roku druki XIX i XX-wieczne. Spotkaniom towarzyszą ciekawe pokazy multimedialne, warsztaty z konserwacji oraz wystawy zbiorów. Wykłady cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem i przyciągają wielu zainteresowanych z całej Polski.

W maju 2012 roku Biblioteka Kórnicka już po raz czwarty zaprasza do spędzenia weekendów majowych na Zamku. Po raz kolejny otwarty zostanie skarbiec z najbardziej niezwykłymi zbiorami. Podczas weekendów można podziwiać wybrane obiekty rękopiśmienne i inne cenne zabytki z kolekcji kórnickiej. Największym zainteresowaniem cieszy się co roku Weekend Romantyczny, podczas którego eksponujemy rękopisy romantyków, przede wszystkim III część „Dziadów” Adama Mickiewicza, która tylko w tym czasie opuszcza na krótko szczelnie zamknięty skarbiec biblioteczny. Ponieważ impreza cieszy się co roku ogromnym zainteresowaniem i ściąga do Kórniku tysiące osób, Biblioteka postanowiła to przedsięwzięcie powtarzać, mając nadzieję, że „Weekendy Majowe w Bibliotece Kórnickiej” wpiszą się na stałe w krajozraz wydarzeń kulturalnych Wielkopolski.

Zdigitalizowani romantycy

W dzisiejszych czasach biblioteki naukowe szukają różnych form przyciągnięcia i zainteresowania czytelnika. Jednym z tych działań jest praca najmłodszego w Bibliotece Kórnickiej Działu Elektronicznych Tekstów Humanistycznych (DETH) utworzonego w 2003 roku. Pracownicy DETH zajmują się archiwizacją oraz digitalizacją zbiorów, które udostępniane są w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej (WBC). W pierwszych latach istnienia DETH ponad połowę zbiorów zamieszczanych w WBC stanowiły zbiory kórnickie. Warto dodać, że Biblioteka była prekursorem tego typu działań na skalę ogólnopolską. Jeszcze w 2010 roku 16% zbiorów udostępnianych w całej Polsce w Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC) to były zbiory Biblioteki Kórnickiej. Nawet dzisiaj, kiedy swoje zbiory skanuje już większość placówek naukowych w Polsce, Biblioteka Kórnicka jest w WBC liderem (udostępniamy 50% wszystkich publikacji), a w FBC pozycje Biblioteki Kórnickiej stanowią aż 9%.

W czasach, kiedy toczy się dyskusja na temat upadku czytelnictwa i zasadności istnienia tradycyjnych czytelni, sytuacja bibliotek – nie tylko naukowych – zmienia się bardzo szybko. W Bibliotece Kórnickiej staramy się sprostać wyzwaniom stawianym ludziom książki XXI wieku. Zarówno sukces naszych działań związanych z prowadzeniem projektu „Najcenniejsze klejnoty kultury – spotkania kórnickie”, jak i duży wzrost zainteresowania naszymi zbiorami związany z ich udostępnianiem w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej pokazują, że Biblioteka Kórnicka zmierza w dobrym kierunku. ■

Zdzisław Nowakowski/Bk PAN